

HAZÁNKAT ÉRDEKLŐ K Ü L F Ö L D I S Z E M L E.

A BERNI VÁROSI KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSÚ KÉZIRATAI.

Közli : CSONTOSI JÁNOS.

A svájcei könyvtárak hazai vonatkozású kéziratainak sorozatát a berni könyvtár kéziratainak ismertetésével nyitjuk meg. E könyvtár foglalja magában *Bongarsnak*, a tudósaink előtt ismeretes XVI. századbeli történetírónak és forráskiadónak kéziratgyűjteményét. A gyűjtemény összesen 983 kötet kéziratból áll, melyben a hazai vonatkozású kéziratok száma igen jelentékeny.

E kéziratoknak ismertetését Hagen¹ *raisonnée catalogusa* alapján a jelen közleményben adjuk.

A kéziratok többnyire hazánk XV—XVIII. századbeli történetéhez nyújtanak becses adalékokat s főleg eredeti levelezésekben gazdagok. Van köztük Thuróczy János krónikájának egy XV. század végéről való másolata is, mely az 1882-ki budapesti országos könyvkiállításon be volt mutatva.

A kéziratok regestáit azon czim alatt közöljük, a mint a catalogusban előfordulnak, hogy kutatóink azokat minden nehézség nélkül megtalálhassák.

A hazai vonatkozású kéziratok ezen rendben következnek :

¹ *Catalogus Codicum Bernensium Bibliothecae Bongarsianae. Bernae MDCCCLXXIII. 8r.*

A. 30. s. XVI. et. XVII. chart. 2°. Sunt epistolae numero 232, maximam partem autographae (insunt pauca carmina).

Epistulae variorum verbi divini ministrorum saec. XVI. et XVII.

24. Simon Grinaeus A. Musculo Heidelbergae 22. April.

46. Simon Grinaeus A. Musculo. Heidelbergae, 29. Juni 1577.

A. 46. s. XVIII. chart. 4°. voll. VIII.

Vol. I. Epistularum a variis ecclesiae Reform. doctoribus scriptarum collectio (autographon). Sunt 180. epistulae. Inter 1 et 2 legitur epistularum ab haereticis scriptarum index.

12. Joachim. Camerarius Laurentio Durnhofero Lips. 17. Maii.

13. Idem eidem X. die Decemb.

14. Idem eidem 19. die Decemb.

78. Andreae Duditio consil. Caesar. Bera 15. Decemb. 1578.

79. Eidem 16. Dec. 1578.

82. Andreae Duditio idem. 8. Martii 1580.

95. Andreae Duditio idem. Cal. Sept. 1578.

96—98. Eidem Argentinae 6. Sept. 1574; 7. oct. 1575; 1578 jun. 23.

101. Eidem idem 12. Martii 1583.

103. Eidem idem 2. Julii 1583.

116. Andreae Duditio idem 17. Mart. 1585.

160. Sebastiano Ambrosio Pastori in Keisemark idem 23. Aug. 1591.

164. Gregorio Tribelio idem 20. Maii 1592.

165. Sebastiano Ambrosio idem 20. Maii 1592.

166. Emerico Forgach Comiti Supremo Thracinii etc. idem 20. Maii 1592.

176. Erasmo Joannis Arrianisimi apud Claudiopolitanos doctori *καθαράτω* (sic) idem 29. Aug. 1593.

177. Sebastiano Ambrosio past. Keismarkensi idem 30. Aug. 1593.

178. Eidem idem 6. Cal. Sept. 1593.

B. 90. s. XVIII. chart. fol.

Material-Register über die peinliche Gerichts-Ordnung der Kayserin Königin zu Hungarn vnd Böhheim Maria Theresia de anno 1769, gefertiget in annis 1775—1776.

139. s. XVI et XVII. chart. 2°.

Bongarsii miscellanea historica.

1. F. 20. Joh. Sambuci laudatio funebris Maximiliani II.
2. F. 3. Eiusdem exhortatio ad victoriam Epirotico mari partam Idibus Xbris 1571, impress.
3. F. 5. Eiusdem carmina VII in obitum Maximiliani II.
30. F. 2. Augusti de Saxonia Electoris epistula ad Imperatorem pro Evangelicis Tirnaviensibus. Dresden 14. Febr. 1577.
66. F. 8. Lazarus Schwendi Schreiben (ad Christophorum de Karlvitz) 20. Julii 1574.

140. s. XVI—XVII. chart. 2°.

Collectanea Bongarsii historica.

2. F. 8. Quaerelae excusationes et protestatio regni Hungariae, praesertim partium superiorum adversus Rudolphum Imper.
3. F. 6. Vergleichung zwischen der Röm. Kays. Mays. vnnnd König Mathias in Hungern a. 1610. Adiecta sunt scripta diversa de eadem re.
4. F. 27. Herren Glitz Kofflers Rathschlag wegen desz Hungrischen Kriegszwesens an Herrn Graffen von Fürstenberg a. 1605.
5. F. 2. Gütige tractation in sachen die Rebellen oder auffstand in Hungern betreffendt.
6. F. 4. Vermerkht Ettlliche vrsachen warumden dasz Kayserlich Kriegsvolekh so den wyntter über vnnnd biszhen Inn ober Vngeren vnd annuszwa (sic) gelegen off Ihre vnnnd so gestrackhe bezahlung nich zue tringen hab. 1605.
7. F. 5. Excusatio populi Vngarici, quod contra milites Imper. restiterint.
9. F. 2. Mathiae regis Vngar. mandatum ad ordines reg. quo contra milites Imper. se defendere iubentur. Wien 21. Jan. 1611.
10. F. 6. Idem, quod nr. 7. descriptum est.
11. F. 2. Joachimi Friderici Elect. Brand. ad mai. Imp. de auxilia contra Turcas expeditio.
12. F. 8. Litterae excusatoriae capitaneorum Stephani Ungariae princ., quod ab Imperatore defecerint. In civitate Regia Cassoviensi 24. April. 1605.
13. F. 4. Instructio ad dominum Boczkaium (legati regis

Poloniae) cum responso ordinum Transylvaniae ad legationem Poloniae.

14. F. 8. Relatio Principis Johannis Ernesti Anhalt. ex castris Weissenburg. de bello Turcico. 18—28. Octob. 1601.

15. F. 2. Relationes aliae de eadem re. 13—23. Aug. 1602.

17. F. 7. Pacificatio Ungariae nomine archiducis Matthiae. Wienae Austriae 23. Juni. 1606.

18. F. 14. Guetachten Herren Melchior Klosels, Wey Bischoffs zu Wien vnd Adminisztratorn des Biszthumbsz Neustadt wegen der Hungarischen Rebellion.

19. F. 9. Epistola apologetica ordinum Hungariae ad Archiducem Matthiam. Carpone dec. Decemb. 1605.

20. F. 2. Resolution vnd Abfertigung dem Botschkaischem Gesandten Bocatio zugestellt (a Friderico com. Palat.) 13. Febr. 1606.

22. F. 2. Particular vnd warhaffte kurze relation desz gansen Stuelweissenburgischen Verlauffis. 21. Sept. 1601.

23. F. 2. Relation de la retraite de devant Canize envoyée par le Marechal de Camps Ruswurm à l'Archiduc Mathias. (Man. Bongarsii.)

24. F. 1. Estat degens de guerre qui serout employes ceste annee en Hongrie et en Transylvanie. (man. Bong.)

25. F. 6. Articles proposés et debatus en l'assemblée de Kerpfen entre le prince Botsckay les Etats de Hongrie separees de l'obeissance de l'Empereur et Sigismund Forgatsch Ambassadeur de l'Empereur (man. Bong.)

26. F. 2. Tractatus Italicus de Georgio Basta et Wallachiae defectione.

27. F. 31. Nouvelles de Hongrie (partim Bong. man.)

28. F. 4. Discours de la defaiete du Vallaque par le S. Georges Baste.

36. F. Stephani Chiaky epistula ad Mehemet Bassam Beeglerbeg et Huzanum Beeg Sanchar beeg. 19. Martii 1602.

37. F. 1. Sigismundi Báthori epist. ad Mehemet Bassam Europae Beeglerbeeg et ad Beegum Gyblaicensem. Coronae 10 et 9. Martii 1602.

45. F. 4. Pactum et conventio inter Sigismundum Bathorem et Imperatorem de Transylvania Pragae 13. Decemb. 1597.

46. F. 2. Eines fürnehmen Herrens Rath vber das Siebenbürgisch wesen.

46^a. F. 1. Nova Bongarsii de Basta et Vallachiae insurrectione.

47. F. 4. Discurs de la bataille de Sigismund Bathory avec Michel Wayda et George Baste, donnée le 3e d'Aoust de l'année presente 1601, Gallice et Germanice.

49. F. 1. Sigismundi Pol. regis declaratio, qua Maximilianus Archidux ad prestandum jus jurandum et suo et statuum Vngariae nomine in comitiis Varsoviae 1590. evocatur.

58. F. 10. Advis de Wiesenbourg 24. May, de Vesprim 26. May, de Caschaw 29. May, et 24. May 1604.

141. s. XVI—XVII. chart. 2°.

Epistularum autograph. et a progr. nec non chartarum collectio a Petro Daniele et Jacobo Bongursio instituta.

35. Guillelmus Budaeus Croco, Graece.

120. Simon Grinaeus Nicolao Beraldo. Basil. Idib. Julii 1534.

121. Maurus Museus ad virum nescio quem, (Nicolaum Beraldum dicit Sincerus). Basil. quinto Idus. Augusti. Sine Anno. Agitur de Grinaeo.

142. s. XVI—XVII. in chart. 2°.

Bongarsii collectanea theologica.

21. F. 36. Constitutiones editae per Dominum Greo. eccles. S. Martini in montibus presb. card. in regno Hungariae.

22. F. 8. Instrumentum delegati Benedicti Papae XII. continens litteras domini Ladislai regis Hungariae de parendo in omnibus sedi apostolicae et reducendis Comanis ad fidem Christianam cum restitutione possessionum et bonorum oblatorum ecclesiis.

39. F. 5. Ex Andreae Dudithii scripto ad Maximilianum II. Imp. quo se de episcopatu aliisque honoribus abdicatis et uxore ducta excusat. Hypotyposis viva concilii Tridentini.

143. s. XVI—XVII. chart. 2°.

Jacobi Bongarsii collectio genalogiarum variorum principum familiarumque illustrium. Insunt.

3. Regum Hungariae, bis.

145. s. XVI et XVII. in. chart. 2°.

J. Bongarsii collectanea historica ad historiam Gallicam pertinentia.

20. Epistula Gallice scripta, in qua de Sigismundi Bathori agitur.

146. s. XVI. chart. 2°.

Jac. Bongarsii philologica et historica.

8. F. 50. Rerum Hungaricarum scriptores varii. Ad Guilel-
mum Ancelieum regis Christianissimi consiliarium et ad Caesa-
rem legatum, cum indice (manu Bong.)

148. s. XVI et XVII. in. chart. 2°.

Varia variorum carmina a Bongarsio collecta.

27. Carmen de conventu Jesuitico super praes. statu Vnga-
riae a. 1605.

149. s. XVI. chart. 2°.

Collectanea Bongarsii iuridica, medica, alchemica etc.

23. Leges de metallis in valle Leber et Eckirch a Ferdi-
nando rege Ungariae et Bohemiae et a Wilhelmo domino Rap-
poltsteinii Hohenagkii et Geroltzeckii constitutae. 1520. Germ.

B. 149. s. XVI. et XVII. chart. 2°.

Bongarsii epistulae.

473. Principi Botskay.

240. s. XIV. membr. 4r. f. 268.

Fuere olim folia 284, sed quaterniones duo priores perierunt.
F. 283^b (=267^b): *Iste liber est fratrum celestinorum de metis*
quem fundatio huic monast. dedit ea conditione, quod non valeant
alienare eum a dicto mon.

Legenda Sanctorum, mutil. ab initio de S. Elisabeth vidua
filia regis Ungariae 238^a.

279. s. XV. chart. 4r. F. 225. Fuit Bongarsii.

Johannis de Thurocz chronica Hungariae, Praemissa est
Theobaldi Fegheri epistula ad Mathiam Hungariae Bohaemiaeque
regem scripta.

F. 225. legitur carmen distichicum versuum 18. Quanta sit
invicti terrena potentia sceptri. — Sunt namque in cunctis tristi-
tia mixta jocis. Ad haec adscripsit Bongarsius: habeo et in libro
MS. miscellaneorum versuum. Usus est Sinneri tempore hoc libro
Teleki comes (Hist. Helv. MS. X. 93.) et a 1860. Balassa Antal
Baro. Adsunt adnotationes aliquot Bongarsii. Cf. eius ed. script.
rei. Hung.

329. s. XVI. chart. 4r. F. 96.

Ad Rudolphum Imperatorem summa librorum Joannis Stur-
mii de bello Turcico administrando.

429. s. XIII et XIV. membr. 8°. F. 97.

4. F. 43^a—44^b. Liber magistri Rogeri de phlebotomania. 468. s. XVI et XVII. chart. 8r. Sinnerus III. p. 132 falso nr. 469 posuit. *Jacobi Bongarsii domestica ad eius peregrationes pertinentia.*

2. F. 13. Diarium ad iter Hungaricum pertinens. Editum in commentatione de Jacobo Bongarsio scripta Bernae 1874. append. I.

3. F. 4. Excerpta ad historiam Hungariae pertinentia.

9. F. 27. Excerpta ad historiam Hungariae pertinentia.

12. F. 8. Inscriptiones Hungaricae. Sunt eadem, quas Bongarsius in scriptorum Hung. collectione (1600.) edidit corollarii loco.

16. F. 10. Regis Ungariae Mathiae nuptiae et coronatio reginae. Edidit Bongarsius in libro scriptorum rerum Hungaric. p. 354 seq.

17. F. 4. Epistula Bongarsi iscripta Guielilimo Lenormantio Truniano Kl. Mart. 1597. Legitur in Bongaris libro scriptorum Hungaricorum omisso eius nomine p. 619 seq.

18. F. 10. Appendix, in qua sunt Transylvanicae inscriptiones veteres nonnullae et annales exscripti de templis Leutschoviensi et Coronensi. Hos Hungariae titulos inspexerunt in Mommseni usum. Kasthoferus. Bern. et Rettigius. Cf. Bongarsii lib. script. Hung. p. 622 seq.